

біології. / О. В. Бугай // Біологія. – 2005 – с. 20–22.

2. Клименко А. В. Проектная деятельность учащихся / А. В. Клименко, О. А. Подколзина // Дайджест педагогічних ідей та технологій: Школа-парк. – 2003. – № 4. – С. 45–49.

3. Пескун С. П. Формування творчості старшокласників у процесі вивчення курсу «Біологія 10 – 12». Система «Дидактосервіс». / С. П. Пескун – Полтава: АСМІ, 2005. – 170 с.

ПІДГОТОВКА ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ ДНЗ «ПОЛТАВСЬКИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ» ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

*М.В. Гриньова, А.В. Барбінова
м. Полтава, Україна*

Майбутнє інституту сім'ї значною мірою залежить від сучасної молоді. Сучасне виховне середовище, у якому формується молодь як громадянин і особистість, не дає чітких орієнтирів на сім'ю та формування сімейних цінностей. Загальновідомо, що діти-сироти є найбільш вразливою групою населення. Випускники інтернатних закладів не мають належного рівня життєвої компетенції, не готові до життя в суспільстві. Однією з проблем випускника інтернатного закладу, який продовжує навчання в професійно-технічному закладі, є питання господарювання і створення міцної, дружньої сім'ї, здатної всебічно виховувати своїх дітей.

Підготовку молоді до сімейного життя можна визначити як передачу молоді необхідної кількості знань та навичок відносно всіх аспектів сімейно-шлюбного життя: міжособистісних та рольових стосунків, організації домашнього господарства, питань догляду та виховання дітей, статевого виховання. Зауважимо, що підготовка до сімейного життя – це частина загального процесу формування особистості, її соціальної адаптації.

Звернення до історії засвідчує, що окремі питання сімейно-шлюбних відносин привертали увагу мислителів, які жили і працювали в сиву давнину. Серед них передусім слід назвати Платона, Аристотеля, Ф.Бекона, Ж.-Ж. Руссо, І.Канта. Проте ознак предмета комплексного аналізу сім'я вперше набуває лише в Е.Гегеля, який у межах своєї «Філософії права» дійшов висновку, що сім'я – це складне і багатомірне утворення, основними системоутворюючими моментами якого є шлюб, власність і діти.

Проте, інститут сім'ї завжди викликав інтерес фахівців різних наукових напрямів, але особливо зросла зацікавленість проблемами сім'ї в ХХ ст. Це було пов'язано з кардинальними змінами, що відбувалися в економічній та соціокультурній сферах життя суспільства, які впливали на життєдіяльність людини.

Сім'я є одним з найдавніших соціальних утворень в суспільстві, що виконує низку соціально значущих функцій. Залежно від пріоритетів того чи іншого суспільства, періодів історичного розвитку, змінювався як характер виконання сім'єю певних функцій, так і їхня ієрархія. Проте сім'я відрізняється специфічними функціями, що притаманні їй на всіх етапах розвитку.

Основними функціями сім'ї є:

- *репродуктивна* – полягає у народженні дітей;
- *економічна* – суспільне виробництво засобів для життя, ведення власного господарства, наявність власного бюджету, організація споживацької діяльності;
- *виховна* – соціалізація дитини;
- *комунікативна* - організація внутрішньосімейного та позасімейного спілкування;
- *гедоністична* – наявність у людини загально біологічної сексуальної

потреби, задоволення якої є такою ж необхідністю, як задоволення спраги та голоду;

- *рекреаційна та психотерапевтична* – безумовне прийняття кожного члена сім'ї, незважаючи на його статус, зовнішність, успіхи та фінансове становище;
- *первинного соціального контролю* – забезпечення виконання норм членами сім'ї, особливо тими, хто за різних обставин (вік, захворювання тощо) не володіє достатньою мірою здатності самостійно регулювати власну поведінку відповідно до соціальних норм;
- *відновлювальна* – укріплення здоров'я та довголіття членів сім'ї. Це важливий фактор фізичного та психологічного благополуччя людини;
- *дозвільна* – організація раціонального дозвілля, задоволення потреб у сумісному проведенні дозвілля;
- *інформаційна* – отримання членами сім'ї інформації про довкілля.

Виховання дітей-сиріт, та дітей, позбавлених батьківського піклування при відсутності змалку адекватних зразків соціорольової поведінки негативно позначається на характері становлення ідентичності дітей, засвоєнні ними ролей і обов'язків чоловіків і жінок в сім'ї та суспільстві, що у сукупності виокремлюється гостроактуальною проблемою педагогіки.

Поняття «діти - сироти» вживається для позначення дитини, що не досягла повноліття і що росте без батьків, які померли або загинули.

Діти, позбавлені батьківського піклування, - діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, відібранням у батьків без позбавлення батьківських прав, визнанням батьків безвісно відсутніми або недієздатними, оголошенням їх померлими, відбуванням покарання в місцях позбавлення волі та перебуванням їх під вартою на час слідства (ст. 1 ЗУ «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»).

ДНЗ «Полтавський центр професійно-технічної освіти» - це навчальний заклад III рівня акредитації, у якому навчається 20 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. До ДНЗ ПЦПТО ці учні приходять з закладів інтернатного типу.

Виховне середовище закладів інтернатного типу порушує соціальну адаптацію, що призводить в одних випадках до зниження активності, яке веде до апатії та більшого інтересу до речей, ніж до людей, в інших випадках до гіперактивності з відходом в асоціальну та кримінальну поведінку, а в деяких випадках може проявлятися тенденція поводитися зухвало в суспільстві, намагаючись привернути до себе увагу, не вміючи створити міцні емоційні зв'язки.

Однак найважливіша проблема дітей, що виховуються в інтернаті - це відсутність любові та ласки батьків і родичів, у результаті чого формується депривація особистості, готовність до майбутнього сімейного життя в дитини відсутня. Коли дитина залишається без захисту й підтримки близьких, вона може зупинитись у своєму розвитку і навіть регресувати (повернутися на ту стадію розвитку, на якій дитина почувалася комфортніше). В такій ситуації доречно таке явище, як прихильність - щоб нормально розвиватися, дитина орієнтується на «подібну істоту свого виду», тобто дитині потрібна постійна значуща фігура, природно якою є мати або батько. Відсутність прихильності та необхідність постійно пристосовуватися призводять до зниження активного ставлення до життя, за якого не формуються соціально значущі цінності та орієнтири, а створюються умови для зростання конформізму - схильності уникати прийняття самостійних рішень, пасивності, пристосовницької орієнтації до запропонованих стандартів оцінок та поведінки.

Щодо наслідків виховання не в сімейному середовищі, І.В. Дубровіна відзначає також що «...підвищена цінність сім'ї та відсутність досвіду життя у ній призводять, з одного боку, до ідеалізації сім'ї, образу сім'янина, а з іншого - до гіпертрофії негативної моделі сім'ї. При цьому позитивний ідеальний образ сім'ї розмитий, не наповнений конкретними побутовими деталями, а негативний, навпаки, гранично конкретизований та емоційно насичений» [20]. Це негативно впливає на формування уявлень про майбутнє сімейне життя. Наслідки цього простежуються на практиці у таких фактах: випускники інтернатних закладів часто мають значні труднощі у створенні сім'ї та збереженні її стабільності, вони важко входять у батьківську сім'ю чоловіка чи жінки, не можуть побудувати повноцінних стосунків із дружиною/чоловіком, зводячи все або до сексуальних стосунків, або до якихось вимог, що відірвані від реальності, швидко вичерпують початкову прив'язаність і не вміють розвивати вміст подружніх стосунків.

Тому продовжуючи навчання у професійно-технічному навчальному закладі сформовані погляди на життя і стереотипи дітей-сиріт вказують на необхідність формування сімейних цінностей, подолання кризи невпевненості в собі. Подолання негативних стереотипів у свідомості й поведінці більшості вихованців вимагає не тільки певного часу й зусиль педагогів, а й застосування відповідних реабілітаційних методик.

Спеціальна підготовка молодих людей до створення сім'ї, до виконання батьківських і подружніх обов'язків, до виховання дітей, повинна вестись не стихійно, а продумано і цілеспрямовано на всіх етапах формування особистості.

Завданнями підготовки до майбутнього сімейного життя є:

- виховання у дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування моральних, емоційно-вольових якостей;
- прищеплення учням обох статей навичок спілкування та взаєморозуміння, а також здатність приймання усвідомлених рішень;
- розвиток мотиваційно-ціннісного відношення до сімейного життя та шлюбу;
- оснащення навичками практичного життя, необхідними для ведення домашнього господарства;
- формування в учнів позитивного ставлення до здорового способу життя, планування сім'ї та відповідального батьківства;
- забезпечення учнів відповідною інформацією, що дасть їм можливість зрозуміти процеси, що відбуваються з ними, що допоможе їм адаптуватися до змін в період статевої зрілості.

Одним із шляхів виховання в ДНЗ «Полтавський центр професійно-технічної освіти» є позакласна виховна робота. З метою підготовки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування до сімейного життя, формування в учнів позитивного ставлення до здорового способу життя, планування сім'ї та відповідального батьківства, пропонуємо курс позакласних занять «Ти і я - щаслива молода сім'я». Для забезпечення реалізації курсу позакласних занять необхідне залучення фахівців, компетентних у питаннях створення й функціонування сім'ї, психологів, вчителів, вихователів. У цій просвітницькій роботі потрібно активно використовувати можливості інформаційного, зокрема й бібліотечного, простору, застосовуючи при цьому різні форми виховної роботи: читацькі конференції, засідання "круглого столу", вечори запитань та відповідей, проведення тренінгів, перегляд відеофільмів або телепередач з подальшим обговоренням тощо.